

Nr 135.

Av herr **Björnsson m. fl.**, om anslag till utrustning av ett textiltekniskt laboratorium vid vävskolan i Borås.

För fullbordande av utrustningen till ett textiltekniskt laboratorium i Borås har styrelsen för tekniska elementarskolan och vävskolan i Borås hemställt om statsanslag för nästkommande budgetår med 116 310 kronor. Skolöverstyrelsen har i utlåtande över denna framställning förordat ett anslag av endast 29 500 kronor och Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition under åttonde huvudtiteln punkt 194 äskat blott 15 000 kronor. Denna successiva nedskärning av ifrågavarande anslagsäskande synes oss äventyra ett så viktigt tekniskt undervisningsintresse, att vi se oss nödsakade att motionsvis yrka på anslagets höjande.

Innan vi övergå till de sakliga skälen för vårt yrkande, finna vi det likväl angeläget att närmare klargöra innebörden av vissa beräkningar i den utredning, som legat till grund för Kungl. Maj:ts ståndpunkttagande, eftersom dessa beräkningar föranlett ett för ärendets fortsatta behandling ogynnsamt missförstånd.

Då riksdagen år 1934 för ifrågavarande ändamål beviljade 50 000 kronor, föreskrevs som villkor utom annat, att enskilda skulle lämna bidrag till värde motsvarande minst samma belopp. Styrelsen för vävskolan hade i sin ursprungliga framställning uppgivit sig ha löfte om dylika bidrag till ett belopp av 104 000 kronor, varjämte den ansåg sig kunna påräkna donationsmedel i 2 poster om vardera 10 000 kronor.

I sin motivering för anslagsäskandet synes departementschefen till en början hysa den uppfattningen, att beloppet av från enskilt håll donerade medel skulle blivit 7 000 kronor mindre än som tidigare beräknats och att som följd härav vävskolans anslagsbehov skulle ökats med motsvarande summa.

I verkligheten förhåller det sig tvärtom så, att vävskolan redan erhållit bidrag till ett värde av 117 270 kr. och fortfarande hoppas kunna få ytterligare donationer på 20 000 kronor. Anslagsbehovet har sålunda minskats med i runt tal 13 000 kronor. Men viktigare synes oss vara, att skolöverstyrelsen i sitt utlåtande den 31 augusti 1934 tycks ha utgått från en strängare tolkning av innebörden i ovanberörda villkor för det av 1934 års riksdag beviljade anslaget än vad vi kunna finna rimligt. Vi anse detta villkor böra tolkas så, att riksdagen därmed preliminärt gått in för den principen, att hälften av kostnaden för laboratorieutrustningen bör bestridas med statsmedel i den mån vävskolans styrelse från annat håll kan skaffa andra hälften.

Skolöverstyrelsen åter räknar i sitt utlåtande 1934 på följande sätt. Riksdagen beviljade 1934 för ändamålet 50 000 kronor. Då det funnes gåvor och donationer till ett värde av 124 000, skulle vävskolans styrelse alltså förfoga över 179 000 kronor. Eftersom inalles 333 000 kronor behövdes, skulle således återstå att anskaffa 159 000 kronor, och av detta belopp ansåg skolöverstyrelsen att endast hälften eller 79 500 kronor skulle utgå av statsmedel.

Sedan 1935 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t i enlighet med skolöverstyrelsens hemställan beviljat nytt anslag på 50 000 kronor, kommer man så fram till det av överstyrelsen för detta år förordade anslagsbeloppet 29 500 kronor.

Av den år 1933 beräknade totalkostnaden 333 000 kronor skulle således enligt skolöverstyrelsens beräkningsgrund inalles 129 500 kronor bestridas av statsmedel och resten d. v. s. 203 500 kronor anskaffas från annat håll. Om vår tolkning av villkoret för hittills beviljade anslag är befogad, skulle däremot hälften eller 167 500 kronor bestridas av statsmedel och lika mycket anskaffas från annat håll. I stället för av skolöverstyrelsen beräknat statsanslag å 29 500 kronor skulle det därför enligt vårt sätt att räkna återstå 67 500 kronor.

Nu har det emellertid tills vidare icke varit möjligt för vävskolans styrelse att från enskilda erhålla mera än 117 270 kronor, vilket belopp styrelsen hoppas skall komma att ökas med 20 000 kronor. Då därjämte på grund av bl. a. oberäknat höga valutakurser och frakter totalkostnaden för den planerade utrustningen nu måste beräknas till ett c:a 24 000 kronor högre belopp än det tidigare angivna, har styrelsen ansett sig tvungen att av staten söka få större anslag, än det nyss angivna.

Goda sakskäl kunna också enligt vår mening anföras för att staten för ifrågavarande utrustningskostnad beviljar anslag med mera än 50 %.

Den gamla vävskolan i Borås, vilken haft till syfte att utbilda förmän och verkmästare för vävnadsindustrien, har haft till huvudsaklig uppgift att tillgodose sjuhäradsbygdens industri med utbildningsmöjligheter för dess arbetsledare. Denna dess lokala karaktär har motiverat, att de löpande kostnaderna för dess verksamhet endast till hälften bestritts med statsmedel. Tills för kort tid sedan fanns det utom denna och Lenningska skolan i Norrköping ingen läroanstalt speciellt avsedd för textilteknisk yrkesutbildning. Sedan vid tekniska elementarskolan i Borås den byggnadstekniska utbildningslinjen ersatts med en textilteknisk, blev det nödvändigt att för denna anskaffa laboratorieutrustning, varvid det befanns ekonomiskt fördelaktigt att låta denna bli gemensam för elementarskolan och vävskolan. För denna plans realiserande har Borås stad anvisat 298 000 kronor till ny- och ombyggnader med möbler och inredning. Den nu färdiga nybyggnaden lämnar utrymme för ett fullständigt textilmekaniskt laboratorium för utbildning icke blott i väveriteknik utan även i appretur-, spinneri-, trikå- och allmän textilprovningsteknik.

I den mån detta laboratorium utnyttjas av tekniska elementarskolan fyller det en uppgift, som enligt hittills vedertagna principer betraktats som rent statlig. Kostnaderna för de tekniska elementarskolornas utrustning med undervisningsmateriell bestridas nämligen helt med statsmedel. Vi anse oss därjämte böra erinra om, att det nya textiltekniska laboratoriet i Borås, vilket fullt utrustat kommer att kosta i runt tal 640 000 kronor, under vissa förutsättningar kan tänkas bli utnyttjat också för den högre ingenjörsutbildningen i textilteknik. I sitt nyligen offentliggjorda betänkande och förslag angående omorganisation av Chalmers Tekniska instituts högre avdelning etc. anföra sålunda de sakkunniga (sid. 82 o. f.):

»Den svårighet att fixera undervisningsplanerna, varom de sakkunniga ovan uttalat sig, belyses tydligt redan därav att på grund av den senare tidens utveckling inom vissa industrigrenar, såsom t. ex. inom textilindustrin, värme- och sanitetstekniska facken, livsmedelskemien, biokemien samt läderteknologien, fråga uppstått om upptagande av högskoleundervisning inom bland andra dessa industriernas respektive områden.

Vad först textilindustrin beträffar hava goda undervisningsmöjligheter för utbildande av underbefäl och lägre tekniska tjänstemän inom denna industri nyligen tillkommit i Sverige. Vårt land är dock ännu i avsaknad av högskoleutbildning på nämnda område. Detta spörsmål synes de sakkunniga förtjänt av en närmare utredning. Med hänsyn till vårt lands relativt ringa behov av högskoleingenjörer inom ifrågavarande industrigren torde därvid i första hand böra undersökas, huruvida ej en förmånlig lösning av frågan skulle kunna vinnas genom samarbete mellan de tekniska högskolorna och de för den lägre textiltekniska undervisningen redan upprättade maskinlaboratorierna. Emellertid är det de sakkunnigas uppfattning, att — i varje fall till en början — dylik undervisning, därest en sådan kommer till stånd, av sparsamhetsskäl endast bör ifrågakomma vid den ena av de tekniska högskolorna.»

I viss mån har man vid textiltekniska institutet i Borås redan sökt tillgodose förefintligt behov av högre ingenjörsutbildning, i det man vid det samma fr. o. m. ht. 1931 inrättat en 1-årig fortbildningskurs för textilingenjörer. Den är i första hand avsedd för dem, som efter att ha genomgått elementarskolans kurs på textiltekniska linjen, förskaffat sig nödig praktik inom textilindustrin. Men den står också öppen för ingenjörer, som på annat håll skaffat sig motsvarande eller högre teoretiska insikter, således även för dem, som genomgått någon av rikets tekniska gymnasier eller tekniska högskolor. Även denna kurs synes oss fylla en rent statlig uppgift. Det kan därför göras gällande att kostnaderna för den laboratorieutrustning, som härför erfordras, också bör bestridas helt med statsmedel.

Till belysande av besöksfrekvensen vid det textiltekniska institutet i Borås anföra vi nedanstående översikt:

Elevantalet 1929—1935.

	Fortbildningskurs	Elever från tekn. elem.-skolan	Verkmästarekurs (2-årig)
1929/30	—	7	28
1930/31	—	6	18
1931/32	2	9	17
1932/33	3	14	15
1933/34	1	15	12
1934/35	2	17	14
1935/—	8	22	22

Därjämte utnyttjas vävskolans lokaler för en ettårig kurs i handvävning och av elever vid Borås stads yrkesskola för textilarbetare.

Vad nu anförts kan enligt vår mening motivera att staten för anskaffande av laboratorieutrustning beviljar mer än hälften av erforderlig kostnad. Men då vi ha oss bekant, att vävskolans styrelse av Älvsborgs läns landsting beslutat begära visst bidrag, vilja vi i avvaktan på resultatet härav icke nu yrka på ändring i villkoren för fortsatt statsunderstöd, allt under antagande, att det av oss särskilt omnämnda villkoret må få tolkas på det sätt, som vi ovan angivit. För nästkommande budgetår anse vi oss böra yrka på ett anslag av 50 000 kronor.

För verksamheten vid textiltekniska institutet i Borås är det emellertid av största betydelse, att erforderliga belopp för dess utrustning snarast ställas till förfogande. Den summa Kungl. Maj:t föreslagit är alldeles otillräcklig. Bidrag från enskilda hava nämligen i huvudsak bestått i gåvor av vissa maskiner eller viss rabatt å inköpspriser. De kontanta medel vävskolan haft att förfoga över hava därför måst till största delen användas till frakt, tull, montage och prisfyllnad. Detta har haft till given följd, att den nu förvärvade apparatutrustningen tills vidare icke blivit så jämnt fördelad på olika fack, som med hänsyn till undervisningens behov varit önskvärt.

På grund härav förfogar institutet nu över en relativt fullständig maskinutrustning för spinneri och väveri, men saknar däremot sådan i erforderlig utsträckning för sina avdelningar för tricotage och appretur.

Vid ställningstagande till frågan om ytterligare bidrag till det textiltekniska institutet bör uppmärksammas att i brist på svenska textiltekniker ett stort antal utländska sådana hava anställning i Sverige. År 1934 verkställdes inom socialstyrelsen en utredning beträffande de 656 utlänningar, som under tiden den 1/7 1932—1/7 1934 för längre eller kortare tid haft anställning inom textilindustrin. En approximativ beräkning ger vid handen, att av dessa utlänningar c:a 60 % vid utredningens verkställande voro kvar i Sverige. Beträffande arten av dessas sysselsättning hänvisa vi till en uppsats av överingenjör Alex Engblom, publicerad i Skand. tidskr. för textilindustri 1935 angående den textiltekniska undervisningen.

Givetvis kan det icke antagas, att hela detta antal utländska specialister kan ersättas av svenskar, även om vi skaffa oss en mycket allsidig undervisning i textilteknik, men ett fullbordande av det textiltekniska institutet i Borås enligt därför uppgjord plan kommer säkerligen att giva många svenskar nödig kompetens för befattningar, som nu innehavas av utlänningar. Icke minst svårigheten just nu för vårt lands ungdom att finna utkomstmöjlighet gör det därför enligt vår mening angeläget att bringa detta institut till fullbordan så snart som möjligt.

Med stöd av vad ovan framförts få vi hemställa,

att riksdagen måtte till utrustning av ett textiltekniskt laboratorium vid vävskolan i Borås anvisa för budgetåret 1936—1937 ett extra reservationsanslag av 50 000 kronor att utgå under villkor att bidrag för samma ändamål lämnas av enskilda till värde, motsvarande minst samma belopp, samt att Borås stad tillhandahåller för laboratoriet erforderliga lokaler med möblering och inredning.

Stockholm den 22 januari 1936.

Edv. Björnsson.

Axel Nylander.

John Björck.

Carl Bengtsson.

Karl Sandegård.
